

Månadsbrev till Ekumeniska Kommuniteten i Bjärka-Säby

Nyårsdagen 2013

Kära systrar och bröder i Kristus,

På årets första dag har vi just firat mäsas i Bjärka-Säby. Vi var naturligtvis inte många, en tidig morgon efter nyårsafton. Men få eller många har i detta sammanhang mindre betydelse. En gudstjänst riktar sig inte till en grupp åhörare som behöver vara ett visst antal för att det skall vara meningsfullt; den är en tjänst för Gud. Några ord som Ingmar Bergman lånat av sin far, och som till viss del gav inspiration till filmen *Nattvardsgästerna*, sammanfattar detta förhållningssätt: *"Oavsett allt skall du hålla din gudstjänst."*

När vi i dag lyssnade till evangeliet om fikonsträdet som inte burit frukt trots att det fått många år på sig, fick vi uppleva hur något oväntat skedde. Trädgårdsmästaren, han som nu borde vara färdig att ge upp, tar istället trädet i försvar:

*"Herre, låt det stå kvar ett år till, så skall jag gräva runt det och gödsla. Kanske bär det frukt nästa år."*¹

Ett år till! Herre, vill du verkligen ge mig *ett år till*? År efter år har du visat mig din godhet, och ändå är den frukt jag burit så ringa. Har jag egentligen burit någon frukt alls? Vem kan se ens skärvor av din bild i mig, eländige, som ständigt faller på min väg?

Ditt tålmod med mig är stort, Herre. Min tid borde vara ute nu; jag har fått all den tid och uppmärksamhet av dig som någon rimligen kan behöva för att omvända sig. Du har lagt ner oändlig möda på mig, Herre, och fått så lite tillbaka – och ändå säger du att du vill ge mig ett år till.

Det är inget jag kan begära av dig, Herre, du har inga skyldigheter mot mig. Men om du ger mig ett år till att vända om från min försumlighet, min förströddhet och min lättja, så vill jag låta dig gräva djupare kring mitt livs stam, djupare i mitt hjärta, så att ödmjukhetens gödning förmår tränga ned i rötterna och göra mitt livsträd fruktbarande.

Jag vet så väl, Herre, att utan dig kan jag inte bära någon frukt alls. Allt är en gåva från dig, också bönen är en nådegåva som jag inte kan ta mig. Men jag inser att om jag inte låter dig bearbeta mitt hjärtas jord och göda det med ditt Ord, då kan inte bönen skänkas mig, den väg på vilken likheten med dig växer och jag blir frälst. Detta är ju den frukt som du söker och ivrigt verkar för att få se: att jag ska likna dig. Herre, om du så enträget och uthålligt arbetar på min frälsning, hur kan då jag underlåta att ge dig det enda jag förmår frambära till dig: *åkallan av ditt heliga Namn*? Det namn som gavs dig på åttonde dagen efter din födelse till världen och som avslöjade vem du är: *Herren som räddar*. Herren, som ensam kan ge oss omskurna hjärtan. Förvandlade hjärtan, sådana som älskar det du älskar.

¹ Luk 13:6-9.

*

Därför firar vi den första januari som en festdag i kyrkan, inte för att det är årets första dag, utan för att det är Jesusnamnets dag. Omskärelsens dag är också namngivningens dag i judisk tradition. Denna dag fick Marias son det namn som ängeln hade meddelat Josef att barnet skulle ges: "Du skall ge honom namnet Jesus, ty han skall frälsa sitt folk från deras synder."² Vi firar det frälsande Namnet på årets första dag. Det namn som uppenbarar vem barnet som föddes i stallet är: Han som räddar var och en som åkallar hans namn.

Liknelsen om fikonträdet på årets första dag är ett barmhärtighetens evangelium, fyllt av tröst och uppmuntran för alla oss som så ofta snubblar på lärjungaskapets väg, som försummar att tillbe det Heliga Namnet. Men det rymmer också ett allvar. I sin nåd vill Herren ge oss ännu en tid – "ett år till" – men han låter oss samtidigt förstå att för det oomvända hjärtat har tiden en gräns. Lever vi i Kristus, och låter hans namn stå skrivet över vår ingång och vår utgång varje ny dag och nytt år, då har vi lagt denna gräns bakom oss. Ty Jesus är densamme i går, i dag och i evighet, som det heter i nyårsdagens epistel från Hebreerbrevet.³ Detta kärnord i Nya testamentet innebär inte bara att personen Jesus Kristus inte förändras så att vi inte kan lita på att det han sa igår även gäller i morgon. När han i dag säger "Jag skall aldrig svika dig, aldrig överge dig",⁴ då gäller det alltid. Men orden om att Jesus Kristus är densamme i går, i dag och i evighet innebär också att i honom, i Kristus, är själva tiden frälst. Framtiden är inte längre åtskild från historien och nuet. Tiden är genomlyst av evigheten.

*

När vi i dag, på tröskeln till ett nytt år, tänker tillbaka på det gångna året minns vi det som varit. Minnet är förbundet med historien. Men i vår gudstjänst, firad i Jesu namn, träder vi ut ur tidens kalender. Vi minns vi inte bara det som varit – vi minns framtiden! Men vi hör hur omöjligt det låter i samma stund som vi säger det. Framtiden följer på det förgångna och nuet, och tanken på att man skulle kunna "minnas framtiden" framstår som obegriplig och utan mening. Men tidens fragmentisering, dess sönderfall i sekvenser, är en följd av syndafallet. Det är dödens inträde i tillvaron som gör att gårdagen, nuet och morgondagen är åtskilda från varandra.

När Kristus upphäver döderna blir tiden frälst. Tiden helas från sitt sönderfall i olika sekvenser. Tid är inte längre att vårt utrymme krymper. Tid är att Kristus kommer. Framtiden är i Kristus inte åtskild från historien och nuet, utan har blivit den källa som skänker mening åt såväl historien som nuet. När vi i liturgin säger "i dag" om de händelser vi firar är inte bara frälsningshistorien närvarande. Vi säger "i dag" även om det vi ännu inte sett, och i samma stund är framtiden närvarande. Evigheten gör entré. Himlen inbjuder jorden till fest. Ända sedan den unga kyrkans dagar har den gudstjänstfirande församlingen gett uttryck för denna tro när eukaristin firats. Ett av sina mest pregnanta uttryck får det i Chrysostomosliturgins åminnelsebön från 300-talet: *Enligt hans frälsande befallning firar vi åminnelsen av allt som skett för vår skull: korset, graven, uppståndelsen på den tredje dagen, himmelfärden, platsen på din högra sida, och hans återkomst i härlighet.*

² Matt 1:21.

³ Hebr 13:7.

⁴ Hebr 13:5.

Till en början har vi inga problem med denna bön. Vi säger att vi firar minnet av det som skett. Men så kommer tillägget: ... *och hans återkomst i härlighet*. Som om vi befann oss på andra sidan återkomsten!

Denna förunderliga bön ur liturgin sätter ord på ett av trons stora mysterier: kristendomen börjar med framtiden. Kyrkan har sin källa bortom tiden – på andra sidan Kristi återkomst – och finns i världen för att göra Guds rike närvarande. Detta får sitt mest förtätade uttryck när vi firar den måltid vars bord dukas i himlen. I eukaristin firar vi minnet av framtiden.

Det kanske behöver tilläggas att när vi säger "fira minnet av framtiden" rör vi oss inte på ett psykologiskt plan, som om det handlade om att i fantasin göra en tidsresa in i det okända. Vi rör oss på ett *ontologiskt* plan, det vill säga något som har att göra med själva varat. I kraft av Jesu namn, som skänker delaktighet av gudomlig natur, kan de personer och händelser vi firar inte längre förstöras av döden. Genom dopet i Jesu namn har vi övergått från döden till livet. Vi har lagt döden bakom oss och trätt in i framtiden. Det har skett i verklig mening, inte bildlig eller symbolisk, eftersom dopet i vatten och ande är en ontologisk kategori: det innebär ett ingrepp, en förändring, i människans natur, på motsvarande sätt som omskärelsen innebär ett ingrepp på människans kropp.

*

I Jesu namn, det frälsande namnet, överskrids tidens gräns. Han *är* – vare sig det i vår tidsuppfattning heter i går eller i morgon. Inga gränser, inte ens dödens gräns, kan skilja oss från hans kärlek. Men om vi lever godtyckligt, lättsinnigt och aningslöst, om vi, som Paulus uttrycker det, inte bryr oss om "Guds oändliga godhet, fördragsamhet och tålmod" när han vill föra oss till omvändelse, då förblir våra hjärtan "hårda och obotfärdiga".⁵ Vi tillåter inte hans närvaro att kultivera hjärtats jordmån. Då återstår endast den dom som i liknelsen om fikonsträdet formuleras med drastiska ord: "Hugg bort det." Vad dessa ord verkligen innebär är det inte vår sak att vare sig utforska eller spekulera om. Men en sak låter den oss förstå: i den framtid Gud har berett för allt skapat finns inte plats för hårda och kärlekslösa hjärtan. Kanske kan vi därför i dessa ord utläsa även den dom som inte leder till fördömelse: "domen över synden". Att allt det som hindrar fruktbarandet huggs bort – vår likgiltighet, vår leda, vår vrede, vårt missmod, vår äregirighet – är inte också det en nåd?

Fikonträdet är i Bibeln framför allt en bild av Israel. De var mer privilegierade än något annat folk: de hade förts av Herren från den ofruktsamma jorden i Egypten och planterats i Kanaan, landet som flödade av mjölk och honung. Fikonträdet är också en bild av våra liv. Lägg märke till var fikonsträdet i liknelsen är planterat. Det växer inte vilt vid väggkanten, utan är planterat i vingården – bästa tänkbara jordmån för ett fikonsträd! Vingården är den heliga Kyrkan. Där har Gud gett oss en plats för att vi skall växa. Det var underligt, onormalt, att trädet inte burit någon frukt. Tre år är den tid ett fikonsträd normalt behöver för att bli fruktbarande.

Det normala för en kristen som år efter år deltar i kyrkans liv är att bära frukt. Om vi inte bär frukt har något gått allvarligt fel. Om det likväl skulle ske, finns någon som mot alla odds tar oss i försvar. Trädgårdsmästaren! Han som lagt ned så mycket möda på sitt

⁵ Rom 2:4-5.

träd utan att få något tillbaka, står upp till fikonträdet försvar. Denne trädgårdsmästare är den Herre som psalmisten sjunger om i nyårsdagens psaltarpsalm: "Herren bevarar dig från allt ont, från allt som hotar ditt liv."⁶ När avsaknaden av frukt hotar våra liv, är Herren den som bevarar oss. Han ger aldrig upp om våra liv så länge det heter i dag. Han kan inte glömma de sina, eftersom deras namn är skrivna i hans händer, som profeten Jesaja säger.⁷ Om så det mest otänkbara av allt i den här världen skulle hända – att en mor glömmet sitt barn – så kan Herren inte glömma dig. När han ser på sina händer, ser han ditt namn och säger: "Ett år till".

*

Ett år till slår vi nu följe med varandra i föresatsen att följa den väg som vår gemensamma regel anvisar oss. Inte i tron att vår möda i sig kan ge någon frukt, men för att Herren ska få bearbeta vår inre jordmån så att livsträdet blir fruktbärande. Regeln tar sin utgångspunkt i allas vår gemensamma kristna kallelse: "Ni skall vara heliga ty jag är helig", säger Herren.⁸ Men när vi tar denna kallelse på allvar möter vi snart vår synd, vårt oomvända hjärta. Vår bestämmelse är fullkomlighet – "Var fullkomliga såsom er Fader i himlen är fullkomlig"⁹ – men när vi gör fullkomligheten till vår föresats inser vi snart att ofullkomligheten är och förblir vår lott i den här världen.

Här hjälper oss fäderna till en andlig realism som är nödvändig för att vi skall komma till ro med oss själva. Annars är risken överhängande att våra andliga ambitioner gör oss både odrägliga för vår omgivning och outhärdliga för oss själva. Har vi inte insett att vi förblir syndare, kommer vi oupphörligen att växla mellan högmod och missmod, ibland många gånger under en och samma dag. Hur många har inte, i sin strävan att följa en andlig regel av något slag, projicerat sitt dåliga samvete på sin omgivning? Hur lätt är det inte att i sin iver att göra framsteg släppa in föraktet i sinnet mot den som går en annan väg?

Det gäller därför att ta regeln på största allvar – och på samma gång inte ta den alltför allvarligt. Regeln kan inte frälsa oss. Däremot kan den fördöma oss. När vi fäster alltför stor tilltro till regeln, rentav berömmar oss av den, blir den snart ett hinder för vår frälsning. Det kan då visa sig att det är misslyckandet, vårt fall och vår oförmåga att hålla regeln, som öppnar en möjlighet för Gud att mylla ned den gödning som kallas *humus* – ödmjukhet – i hjärtats jord. När denna gödning gjort sin verkan kan regeln få sin rätta plats: den utgör endast några enstaka vägmärken på resan mot landet med de vida gränserna där ingen annan regel finns att tillgå än kärleken. Som Augustinus lär ha sagt: "Älska Gud och gör vad du vill."

*

Det är här vårt *synaxarium* kan bli oss till så stor välsignelse – och befrielse. Berättelserna om dem vi kallar "heliga" belyser ett par ting. Alla trons vittnen, vars minne vi firar, var människor som ofta föll och misslyckades. Deras längtan efter helighet gjorde dem alltmer medvetna om att de var syndare. Tanken på sig själva som helgon skulle de ha mött med förvånad uppsyn, ja, med ett gott skratt. De var därtill

⁶ Ps 121:7.

⁷ Jes 49:13-16.

⁸ 1 Petr 1:16.

⁹ Matt 5:48.

ytterst olika som personligheter, och vandrade därför helt olika och sinsemellan till synes motstridiga vägar i sin längtan efter ett rikare liv med Gud.

Det är tänkvärt att östlig kristen tradition inte lagt särskilt stor vikt vid andliga regler, men mer vid berättelserna. Medan man i klostren i väst har läst sin regel i kapitelsalen, har man i öst läst sitt synaxarium. Nu skall inte dessa två ställas mot varandra, det är ofta ensidigheten som tenderar att bli problematisk. Men här har vi som är födda och fostrade i den västerländska kulturen med dess överflöd av strukturer och regler, pärmar och protokoll, agendor och ordningsvakter, allt för att hålla reda på oss själva och de andra, något väsentligt att lära av den östliga traditionen.

Till mina högtidsstunder under de gångna helgerna har hört läsningen av Torsten Kälvemarks nyutkomna och synnerligen fascinerande bok *Vägen mellan öst och väst* (Artos). Det är en bok av memoarkaraktär – läs den gärna – där han bland annat berör en fråga han ofta fått: "Varför blev du egentligen ortodox?". En fråga han helst inte vill besvara "eftersom det är svårt att formulera en inre övertygelse med enkla argument". Men, som han säger, om ett svar ändå skall ges kan det sammanfattas i ett ord: *Friheten*. Det är inte ett svar från någon som vill göra det lätt för sig eller undslippa ansvar. Tvärtom. Som Kälvemark, inspirerad av den ryske filosofen Berdjajev, uttrycker det: "Den kristna friheten är oändlig men den för samtidigt med sig ett oändligt ansvar." I svaret om friheten ligger inte minst den skepsis som är utmärkande för ortodox teologi gentemot punktartade katekeser eller de alltför ivriga försöken att stödja sig mot fasta yttre auktoriteter.

Ett annat svar ger Kälvemark genom att citera Gunnel Vallquists ord när hon formulerar vad hon menar att den östliga kristna traditionen gett oss i väst: "Mycket skulle kunna nämnas, men jag skulle i första hand vilja understryka ett: *teocentriciteten*, den koncentration på Gud som förmår ta människan ut ur hennes egen åsyn, befriar henne från religiös självanalys och ställer henne in i den eviga tillbedjans gemenskap."

Bättre går knappast att uttrycka det, även när det handlar om att pröva frukten av en viss regel, ja, av andlighet överhuvudtaget. När det kommer till kärleken finns till sist bara ett verkligt tecken: den tar oss ut ur vår egen åsyn. Därför finns något betänkligt i vad Vallquist kallar den "religiösa självanalysen", en frestelse som all andlig vägledning måste vara ytterligt uppmärksam på. Sysslandet med den egna själen, de egna inre processerna, leder så lätt till att omgivningen – min nästa – får inta rollen av att tjäna min egen så kallade andliga utveckling. Egot växer istället för att krympa.

Här ligger en viktig del av eftersmaken när man läst *En rysk pilgrims berättelser*. Margit Abenius (1899-1970), en av 1900-talets ledande litteraturkritiker i Sverige och bland annat den som introducerade och översatte Simone Weil, sammanfattar vad som berörde henne i läsningen om den ryske pilgrimen och dennes möten och samtal med skilda människor: "... *han förefaller tömd på ego-bagage. Eftersom det finns så gott om plats inom honom flyttar människor sina öden och hemligheter dit in utan fruktan.*"

Detta kan få stå som slutord i reflektionen över den andliga regeln och dess roll i våra liv. Om en regel inte långsamt tömmer oss på vårt ego-bagage utan snarare visar sig bli en del av detta bagage, då har den stängt oss inne istället för att befria oss. Det senare är varje andlig regels enda syfte. När det syftet väl är uppnått är regeln egentligen överflödig, om än vi behåller den av solidaritet med varandra.

*

Låt mig i årets första brev också få påminna om några av de händelser som ligger framför oss under 2013, och som det finns anledning att muta in i kalendern:

- **Tisdagen den 15 januari kl 15** gästas vi av teologen och prästen Göran Larsson från Jerusalem, som håller en öppen föreläsning i biblioteket på temat "Jesus i mötet mellan judar och kristna".
- **25-27 februari hålls Pilgrims femte vintermöte** sedan 1999. Årets tema är *Vilket djup av rikedom hos Gud*, och det är inte utan att vi ser fram emot årets vintermöte med en särskild förväntan. Gästtalare är en av vår tids mest aktade andliga ledare och lärare, metropoliten Kallistos Ware från England. Med sin unika förmåga att levandegöra östkyrkans vitala andliga tradition har Kallistos Ware blivit en av samtidens viktigaste ekumeniska vägröjare. För den som ännu inte anmält sig till vintermötet – plats finns för 500 deltagare – är det nu ett fåtal platser kvar. Det är inte bara ett unikt tillfälle att få lyssna till fader Kallistos, kanske blir detta också det sista vintermötet i sitt slag.
- **Söndagen den 10 mars kl 16** håller Ekumeniska Kommuniteten i Bjärka-Säby ett extra årsmöte med anledning av kommunitetens övertagande av Föreningen Johannesakademins vänners verksamhet, vilket bland annat inkluderar tidskriften Pilgrim. Ett första beslut i denna fråga togs vid vårt årsmöte i augusti förra året, och ska nu vidimeras efter att Föreningen Johannesakademins vänner på sitt årsmöte samma dag fattar sitt slutliga beslut att överlämna sin verksamhet till Ekumeniska Kommuniteten. (För bakgrunden till detta har redogjorts i tidigare brev.)
- **29-31 mars firar vi Triduum Sacrum, De Heliga Tre Påskdagarna**, årets höjdpunkt och brännpunkt på Bjärka-Säby. Den som vill delta i hela påskfirandet bör snarast anmäla sig för att vara säker om att få logi.
- **17-19 maj hålls Ekumeniskt pingstfirande på Nya Slottet**. Samtliga Linköpings frikyrkoförsamlingar tillsammans med Ekumeniska Kommuniteten står som inbjudare. Ett nytt och glädjande initiativ av Sionförsamlingens nye föreståndare, Marcus Sönerbrandt.
- **Måndagen den 20 maj kl 10-16 inbjuder Johannesakademien** till ett spännande seminarium om helgonen som enhetens tecken. I seminariet deltar bland annat biskopar från tre kyrkor, Anders Arborelius, Jonas Jonson och Anba Abakiir, den senare från den koptiska kyrkan. Läs mer i Johannesakademins nya folder.
- **24-29 juni ordnar vi en resa till Monastero di Bose** med möjlighet att delta i en bibelkurs (lectio divina) på engelska. Mer information om det kommer inom kort på hemsidan.
- **6-11 augusti håller Ekumeniska Kommuniteten sommarmöte** för alla åldrar. Mötet är öppet för alla och avslutas under helgen med vårt årliga Generalkapitel med löftesavläggelse och löftesförnyelse söndagen den 11 augusti.

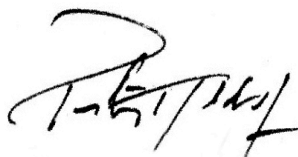
*

Slutligen några personliga rader. Det gångna året har för min egen del varit annorlunda genom den sjukdom som innebar att jag fick tillbringa tre veckor på Universitetssjukhuset i Linköping under februari och mars. En *myocardit*, hjärtmuskelinflammation, visade sig sannolikt vara orsakad av en så kallad *vaskulit*, en blodkärlsinflammation. Därefter har jag varit helt eller delvis sjukskriven och är så tills vidare. Jag är tacksam över att kunna delta i gudstjänstlivet på Bjärka-Säby liksom att bidra med enstaka undervisning, men överlämnar mycket annat i goda medarbetares händer. Allas er omtanke, kärlek och förbön har burit mig under det gångna året och jag är även i fortsättningen tacksam för era förböner.

När vi på olika sätt prövas inträder ofta en skörhet som låter oss se ting klarare. Tårarnas gåva, om den så bara förunnas oss i liten utsträckning, är en nåd som renar blicken med samma vatten som vi en gång döptes i. Vad är det vi då ser? *Vårt liv är fördolt med Kristus hos Gud*. Den erfarenheten kan vi inte läsa oss till. Det är inget vi "tror på", men det kan bli något vi "tror". Något vi vilar i och lever av. Och när vi inte längre behöver vara starka finner sig en förunderlig lätthet. Vi börjar ana hur vår tro, oberoende av alla yttre tillstånd, är det enkla hemligheten. Då kan vi även ta till oss ord som tycktes omöjliga när vi försökte tänka förnuftigt: *"Var alltid glada, be ständigt och tacka hela tiden Gud..."*¹⁰

Med dessa rader vill jag så önska er alla ett gott nytt år i Jesu namn.

Er tillgivne,

¹⁰ 1 Thess 5:16-17.